

ÇOCUĞUN SOSYALLEŞMESİNDE AİLE-TELEVİZYON İLİŞKİSİ

Yaprak İşçibaşı *

Özet: Çocuğun sosyalleşme sürecini anlayabilmek için, aile-televizyon ilişkisinin önemini irdelemek gerekir. Kitle İletişim Araçları içerisinde en etkili olanlardan birisi hiç kuşkusuz ki, hem görüntü özelliği hem işitsel özelliği ile televizyonlardır. Olayları çok kısa sürede evlerimizden televizyon sayesinde oluşurken izleyebiliyoruz. Bu sebeptir ki, özellikle de çocuklar televizyonlarda izlediklerinden yetişkinlere oranla daha çok etkilenmektedirler. Çocuklar, televizyonlarda izledikleri gerek şiddet sahnelerinden, gerekse rol dağılımına ait tutumlara ilişkin sahnelerden, kendilerince bazı davranışları alırlar. Bunun sonucunda öyle davranmaya çalışırlar.

Anahtar sözcükler: Çocuk, televizyon izleme, televizyonun etkileri

THE FAMILY-TELEVISION RELATIONSHIP IN THE SOCIALIZATION OF CHILDREN

Abstract: In order to understand the socialization process of the child, it is essential to scrutinize the importance of the family-television relationship. One of the most affluent medium among the mass communication means is the television due to both its visual and auditory features. We are able to watch the events by means of television, as they come into being. For this reason, children are influenced much more than adults from what they see on the TV. Children imitate some behaviours from both violent scenes and scenes concerning attitudes of role distribution on TV in their own way. As a result, they strive to behave in that way.

Keywords: Child, watching television, effects of television

* Yard. Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi.

ÇOCUĞUN SOSYALLEŞMESİNDE AİLE-TELEVİZYON İLİŞKİSİ

Televizyon, hem çocukların hayatında sosyalleşmeleri açısından, hem de ailelerin bu konudaki endişeleri açısından, her geçen gün daha fazla önemli olmaya başlamıştır. Özellikle okul çağındaki küçük çocukların sınav sonuçlarındaki olumsuzluklarla, gençlerin ebeveynleri tarafından beğenilmeyen davranışlarında televizyonun suçlu bulunması, çeşitli araştırmalara konu teşkil etmektedir. Bazı ülkelerde bu araştırmalar ebeveyn örgütlerince de desteklenmektedir.

Bununla beraber, toplumların, haberler, politik bilgiler ve eğlence yönüyle televizyona gazetelerden daha çok güvendikleri de bir gerçektir.

İşte bu çelişki içinde ebeveynler, bu cazip ve baştan çıkarıcı araç ile nasıl başa çıkabileceklerinin fayda ve zararları arasında nasıl bir denge kuracaklarını bilememektedirler.

Çünkü, çocuklar televizyonda daha çok vurdulu kırdılı filmler, polisiye, kovboy programları ve uzay yolculuklarını anlatan düşsel ve kurgusal türden filmlerle ilgilenmektedirler.

Çocukların izledikleri bu vurdulu kırdılı yapımlardaki serüvenleri oyunlarına aktarmak yoluyla yeniden yaşadıklarını belirten Yörükoğlu, ancak tüm çocukların, güçlü olan ve bu gücü doğrudan, iyiden yana kullanan baş rol oyuncusunu oynamak istediğini kötü olan kahramanı taklit etmek istemediğini belirtmektedir. (Yörükoğlu, Aralık 1998: 98-99)

En küçük toplumsal birim olan ailede ve sosyalleştiği çevrede dengeli olarak büyüyen bir çocuk bu tür vurdulu kırdılı filmlerden içerisindeki saldırganlık dürtüsünün boşalmasından olumsuz yönde etkilenmez, bu davranışların haklı ve doğru amaçlar için kullanıldığını ayırt edebilir. Bu tür davranışların haklı davranışlar için kullanıldığını öğrenir. Ancak, tüm bunlar vurdulu kırdılı filmleri tamamen haklı çıkarmaz. Çünkü, bazı filmlerde bunun dozu biraz fazla oranda olup, filmin kahramanı fazla saldırgan bir yapı çizer. Bu tutum da çocukların kafalarının karışmasına neden olabilir. Özellikle, öldürme olaylarının sergilendiği yapımlardan ve saldırganlıkla, cinselliğin birbirine girdiği yapımlarda çocukların terdirgin olduğu görülmektedir. (Yörükoğlu, Aralık 1998: 99)

Haluk Yavuzer;

İlk çocukluk dönemlerinden itibaren çocuklar, kendilerine model olarak seçtikleri, televizyondaki dizi kahramanlarının özelliklerini günlük yaşamlarına ve oyunlarına yansıtmaya başlarlar. Televizyon dizi kahramanı, çeşitli davranış ve hareketleriyle, çocuktaki saldırganlık dürtülerini harekete geçirebilir ve onu saldırgan yapabilir. Çünkü, çocukta dürtülerini dizginleme yeteneği çok zayıfır diyerek görüşlerini belirtmektedir. (Yavuzer, Ekim 1998: 245)

Televizyonda gösterilmekte olan diziler, çizgi filmler bile çok yoğun bir şekilde şiddet ögesi içermektedir. Öldürme, dövüş gibi olayları seyreden

çocukların tepkileri yetişkinleri şaşırtmakta, ürpertmektedir. Şiddet ve şaka arasındaki ilişkinin düzeyinin yükseldiği görülmektedir. Mesela, eskiden Karagöz'ün Hacivat'a attığı bir tokada çocuklar gülerken, bugün, çizgi film kahramanı olan Ağaçkakan düşmanına dinamitler atıp, onu havan topuyla havaya fırlatmaktadır. Bu da küçük seyircilerin gülmelerine neden olmaktadır. Böylesi bir şiddet izleme saldırgan davranışları güçlendirebilir. (Yavuzer, Ekim 1998: 245-246)

Atalay Yörükoğlu da okul öncesi yaştaki çocukların dikkatini en çok çeken programların çizgi filmler olduğuna işaret etmektedir. (Yörükoğlu, Aralık 1998: 98-99)

Timisi ve Durlu'ya göre çizgi filmlerde şiddet işlenmesinin yanısıra dikkat çeken bir durum da cinsiyet rol tanımlamaları olmaktadır ki, tanımlara göre çocuklara, nasıl birer ideal kadın yahut erkek olabilecekleri verilmektedir. Bunlara göre kadın zayıf, pasif, erkekten yardım talep eder durumdayken, erkeğe güçlü, aktif, kurtarıcı, evin geçimini sağlayıcı olarak gösterilmektedir. (Aktaran: Yeşiltuna, Nisan 1999: 142)

Aile-Televizyon İlişkisi

Çocukların sosyalleşmesinde, ebeveynlerin sorumluluğuna, televizyonun yeni bir aile unsuru olarak katıldığını söylemek hiç de yanlış olmaz.

Elkin'e göre;

Ailenin tek ya da temel toplumsal olduğu toplumlarda, çocuğun davranışlarının açıklanması, anlaşılmasında referans kaynağı aileyi oluşturabilirken, günümüz toplumlarında aile söz konusu sorumluluğunu ya da referans olma özelliğini diğer toplumsal kurumlarla paylaşma durumundadır. Çünkü günümüzde bir aile ortamında dünyaya gözlerini açan çocuk, ebeveyniyle iletişime girmekle kalmayıp, ilk günden itibaren bir kitle iletişim aracı olan TV ile de iletişime girmektedir. (Bu arada TV'nin genel yaygınlığı, diğer iletişim araçlarına göre de avantajlı durumu ve izlenme süresine burada değinmeyeceğiz) Çocuk-ebeveyn-televizyon ilişkisinde, çoğu zamanlar çocuğun oyalanması için TV'nin özellikle ebeveyn tarafından açıldığında sıkça gözlenebilen bir durumdur. Çocuk doğumdan iki yıl gibi bir süre sonra da zaten kendisi doğrudan TV ile temasa geçebilmekte ve onu istediği kanallara yönlendirebilmektedir. Böylece çocuğun ilk andan itibaren kolayca ulaşabildiği bir mesaj kaynağı olarak televizyonda izlediği durumları, olayları, çocuk kendi ilgi alanına alabilmekte ve uygulamaya sokabilmektedir. Böylece çocuğun yaşamına giren semboller, roller, kurallar doğrudan ya da dolaylı olarak içinde bulunan koşulların yapısıyla bağlantılı olarak, onun sosyal kimliğinin oluşmasında ya da sosyalizasyonunda önemli bir katkı yapabilmektedir. O da, aile ortamındaki büyükler gibi çocuğa nasıl olması gerektiğini söylemekte ve göstermektedir. Bunun için çeşitli şekillerde isteklilik yaratmakta ve buna nasıl ulaşabileceği konusunda bilgiler vermektedir. İşte burada önemli olan konu, çocuk için ya da çocuklar için (kız-erkek) nasıl ideal tipler sunulmakta olduğudur. Çocuklar için diyoruz çünkü bir çocuk dünyaya dışı ya da er olarak gelmekte, söz konusu sosyalizasyon sürecinde kadın ya da erkek kimliği kazanmaktadır. Bu kimlikler de toplumun yapısına göre farklı özellikler taşıyabilen kimlikler olmaktadır. (aktaran: Yeşiltuna, Nisan 1999: 140-141)

İşte bu noktada ailenin değer ölçütleri ile televizyonun etkileri konusu ebeveynlerin günümüzdeki önemli sorununu ortaya çıkarmaktadır. Aileler sormaktadır:

Çocukların televizyonu ne kadar izlemelerine izin verilmelidir? Ebeveynler, çocuklarının izleyebilecekleri programları kısıtlamalı mıdır? Televizyon izlemek pasif bir etkinlik midir? Çocuğun bilişsel ve sosyal gelişiminin bazı yönlerini etkileyecek nasıl bir izleme modeli saptamalı? Çocuğun televizyon izleme süresini ve tipini belirlemede aile ve çocuk hangi etkiler altında davranmaktadırlar?

Bu sorulardan yola çıkan araştırmaların bulguları şöyledir:

Küçük çocukların ne kadar televizyon izledikleri konusunda çalışan araştırmacılar Topeka 3 ve 5 yaş grubu çocukların haftada 19-20 saat televizyon izlerken, 7 yaşına geldiklerinde, okula başlamaları nedeniyle, toplam izleme süresinin 15.5 saate düştüğünü tespit etmiştir. (Aktaran: Huston ve Wright, 1992)

Early Window'un araştırması, küçük çocukların, bilgilendirici programları, büyük çocuklara göre daha fazla izlediklerini ortaya koymuştur. Bu çocukların aynı zamanda yetişkinlere yönelik programlara daha fazla maruz kalmakta olduklarını ortaya koymuştur. Bunun nedeni, yetişkinlerin izlemeleri sırasında onların da ebeveynlerin yanında olmasıdır. (Aktaran: Huston ve Wright, 1992)

Diğer taraftan çocukların televizyonu izleme süresi ve modelinin sosyo-kültürel faktörlere de bağlılığı görülmektedir.

İleri düzeyde eğitim ve yüksek mesleki konumu olan ebeveynlerin, çocuklarının televizyon izleme model ve süresini etkilediği de bir gerçektir. Eğitimi az ve mesleki konumu düşük olan ebeveynlerin bulunduğu ailelerin çocukları daha fazla televizyon izlemektedir. İyi eğitilmiş ebeveynler fazla miktarda eğitim programı, ancak daha az animasyonlu ve animasyonsuz eğlence programları izlemekte, soap-operalarla, çeşitli oyun programlarına daha az zaman ayırmaktadırlar. İyi eğitim almış aileler, çocuklarını kitap ve basılı medya okumaya teşvik etmektedirler.

Keza, teknolojik değişiklikler de, ailelere sunulan olanaklarla çocukların izleme modellerine etki etmektedir. Kablolu ya da decoder'li özel yayın olanakları sağlayan sistemler çocuklara daha fazla çizgi film izleme olanağı sunmaktadır. Çünkü bu istasyonlar, hafta içlerinde göstermedikleri çizgi filmleri her gün ve sürekli yayınlamaktadırlar. (Örneğin, Türkiye'de Digiturk "Nicoledon" programı ile İngilizce öğretimine yardımcı çizgi filmler göstermektedir.)

Kablolu yayın olmayan hanelerde ise çizgi filmler ancak hafta sonlarında izlenebilmektedir. Bu nedenle, tüm çocuklar çizgi filmleri eşit şekilde seyredebilmektedirler.

Bazı aileler çocuklarının televizyon izlemesini teşvik etmekte ve düzenleyebilmektedirler. Bu düzenleme daha çok kısıtlayıcı şekilde olur. Bu ailelerin çocukları uzun süreli programı izleyemezler. Ancak bu kısıtlama, çizgi filmlerle birlikte eğitim programlarının da daha az izlenmesine sebep olmaktadır.

Ailelerin televizyon izlemedeki kısıtlama ya da teşvikleri çocuk büyüdükçe etkisini azaltmaktadır. Bununla birlikte, televizyon izleme alışkanlıklarının çoğunun çok erken yaşta oluştuğu, böylece, çocukların hayatlarındaki ilk beş veya altı yılın deneyimlerinin televizyonu kullanma şekillerinde uzun vadeli sonuç doğurabileceği görülmektedir. (Huston ve Wright, 1992)

KAYNAKÇA

Huston, C. Aletha and Wright, C. John; "Television and Socialization of Young Children", Center for Research on the Influences of Television on Children (CRATC), <http://www.cyfc.umn.edu/television.html>, 1992.

Yavuzer, H., Prof.Dr. (1998). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yeşiltuna, Dilek Ç., Yard.doç.Dr. (1999). *Kitle İletişim Sürecinde Çocuk* (s. 135 – 147). İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu Bildiriler Kitabı.

Yörükoğlu, A., Prof.Dr. (1998). *Çocuk Ruh Sağlığı Çocuk Yetiştirme Sanatı ve Kişilik Gelişimi*. İstanbul: Özgür Yayınları.